

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

ประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ที่วางระบบการปกครองโดยกำหนดให้อำนาจอธิปไตยแบ่งเป็น 3 อำนาจ คือ อำนาจนิติบัญญัติ ทำหน้าที่ในการตรากฎหมายเพื่อให้ประชาชน ผู้ใช้อำนาจบริหาร และผู้ใช้อำนาจตุลาการปฏิบัติ ตามส่วนอำนาจบริหาร ทำหน้าที่บริหารปกครองบ้านเมืองให้เกิดความเรียบร้อยสงบสุข และ สำหรับอำนาจตุลาการนั้น ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่เป็นข้อพิพาทต่าง ๆ จากเจ้าหน้าที่ บ้านเมืองด้วยกันเองหรือระหว่างเจ้าหน้าที่บ้านเมืองกับประชาชน รวมทั้งระหว่างประชาชน ด้วยกัน เพื่อประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติแก่ฝ่ายใด และความสำคัญของ ฝ่ายตุลาการหรือศาลอยู่ที่ความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีโดยปราศจากการแทรกแซง อันส่งผลกระทบต่อความยุติธรรม สำหรับประเทศไทยได้มีการพัฒนาการของอำนาจตุลาการตาม ยุคสมัย ดังนี้

สมัยกรุงสุโขทัยสังคมยังไม่ซับซ้อน กฎหมายยังไม่เป็นระบบชัดเจน พระมหากษัตริย์ ทรงใกล้ชิดกับราษฎร จึงทรงโปรดที่จะพิจารณาอรรถคดีเพื่อประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมแก้ไข ความขัดแย้งในสังคมด้วยพระองค์เอง ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยามีการขยายการยุติธรรมที่เป็น ระบบมากขึ้น และกระบวนการยุติธรรมตามแบบกรุงศรีอยุธยานี้ได้ใช้เป็นหลักสำคัญมาจนถึง สมัยกรุงธนบุรีและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในช่วงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยอำนาจนิติ บัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ รวมศูนย์อยู่ที่พระมหากษัตริย์ กับมีขุนนางและ ข้าราชการเป็นผู้รับพระราชทานอำนาจทั้งสามเพื่อใช้ปกครองในระดับรองลงมาแบบรวมศูนย์ เช่นเดียวกัน

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้มีการประกาศใช้ “กฎหมายตราสามดวง” และ จัดระเบียบการปกครอง โดยให้มีสมุหนายกปกครองทั้งทหารและพลเรือนในหัวเมืองภาคเหนือ

สมุหกลาโหมปกครองทั้งทหารและพลเรือนในหัวเมืองภาคใต้ ส่วนหัวเมืองชายทะเลนั้น ให้เสนาบดีพระคลังปกครองทั้งทหารและพลเรือนเช่นเดียวกัน โดยการพิจารณาพิพากษาคดีที่ได้กระทำต่างพระเนตรพระกรรณทั้งส่วนของทหารและพลเรือนนั้นเป็นอำนาจของศาลที่จัดตั้งประจำอยู่ตามส่วนราชการต่าง ๆ

สำหรับในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงจัดตั้งกรมยุทธนาธิการให้มีอำนาจบังคับบัญชาทั้งทหารบกและทหารเรือทำให้การศาลทหารอยู่ในบังคับบัญชาของปลัดทหารบกใหญ่แห่งกรมยุทธนาธิการ เมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2430 และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นพร้อมกับให้รวมศาลทั้งหมดที่กระจาย ประจำอยู่ตามหน่วยงานต่าง ๆ ยกเว้นศาลทหารมาอยู่ในสังกัดกระทรวงยุติธรรม เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2434 ส่วนศาลทหารนั้นต่อมาทรงโปรดเกล้าฯ ให้เข้าอยู่ในบังคับบัญชาของกระทรวงกลาโหมเมื่อ พ.ศ. 2449 และต่อจากนั้นศาลทหารก็คงอยู่ในสังกัดกระทรวงกลาโหมจนตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ส่วนพัฒนาการของศาลไทยนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ระหว่างปี พ.ศ. 2475 จนถึงปี พ.ศ. 2540 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติให้องค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการมีเพียง “ศาลยุติธรรม” และ “ศาลทหาร” เท่านั้น โดยพัฒนาการด้านสังกัดขององค์กรทั้ง 2 ระบบศาลนั้น ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ ศาลยุติธรรมสังกัดกระทรวงยุติธรรม ศาลทหารสังกัดกระทรวงกลาโหม การดำเนินงานของศาลทั้งสองระบบอยู่ภายใต้โครงสร้างของฝ่ายบริหาร มีการดำเนินงานที่มีได้แยกขาดออกจากฝ่ายบริหารอย่างมีอิสระ จวบจนกระทั่งเมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีผลบังคับใช้ ซึ่งเป็นช่วงเวลาของระบอบประชาธิปไตยเจริญรุ่งเรือง มีการเคารพสิทธิมนุษยชน และการให้สิทธิแก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมปกครองประเทศ โดยรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิเหล่านั้น ในส่วนของศาลนั้นรัฐธรรมนูญเห็นถึงความสำคัญที่จะให้ศาลได้ใช้อำนาจและหน้าที่ที่มีความเป็นอิสระจากฝ่ายบริหาร จึงบัญญัติให้ศาลยุติธรรมแยกออกจากกระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นองค์กรของฝ่ายบริหารตามกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม มาเป็นอิสระตามหลักการแบ่งแยกอำนาจที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มีหน่วยงานตุลาการของศาลยุติธรรมเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคลและการงบประมาณ โดยมีเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม ที่คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมให้ความเห็นชอบเป็นผู้บังคับบัญชาของสำนักงานขึ้นตรงต่อประธานศาลฎีกา ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม และกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

การเปลี่ยนแปลงตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และกฎหมายที่กล่าวมา ส่งผลให้ศาลยุติธรรมมีระบบบริหารงานแยกออกจากองค์กรที่ใช้อำนาจด้านบริหารอย่างเด็ดขาด และมีการพัฒนาองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ กล่าวคือ นอกจากมีศาลยุติธรรมกับศาลทหารแล้วภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังมีการจัดตั้งศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามกฎหมายมหาชนขึ้นอีกสองศาล คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องรัฐธรรมนูญ เช่น การตีความบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ หรือการกระทำใด ๆ ที่เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ เป็นต้น และศาลปกครอง ทำหน้าที่พิจารณาและวินิจฉัยข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคำสั่งทางปกครองของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดสถานะให้เป็้องค์กรที่มีความเป็นอิสระตามหลักการแบ่งแยกอำนาจตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับศาลยุติธรรม

การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และศาลยุติธรรม ซึ่งในวิจัยนี้จะเรียกว่า “ศาลพลเรือน” เป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระเนื่องจากมีเหตุผลสำคัญ คือ เพื่อให้เกิดหลักประกันในความเป็นอิสระของการพิจารณาพิพากษาคดีที่จะไม่ถูกกล่าวถึงโดยองค์กรฝ่ายบริหาร ศาลทั้งสามจึงมีระบบการบริหารงาน หน่วยงานธุรการ และบุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่เป็นอิสระของตนเองโดยไม่ขึ้นอยู่กับฝ่ายบริหารเหมือนเช่นในอดีต ซึ่งหลักการนี้นอกจากได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้วยังปรากฏในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาลทั้งสามศาลด้วย คือ พระราชบัญญัติสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2542 พระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่ตราต่อท้ายพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แม้ว่าจะมีบทบัญญัติที่ส่งผลต่อพัฒนาการอันเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบศาลคู่ซึ่งมีการบริหารจัดการที่เป็นอิสระจากฝ่ายบริหารต่อเนื่องมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แต่ในส่วนของศาลทหารที่เป็นหนึ่งในองค์กรด้านตุลาการของประเทศกลับมิได้มีการเปลี่ยนแปลงเช่นว่านั้นแต่อย่างใด โดยในภาพรวมแล้วศาลทหารยังคงเป็นเพียงองค์กรหนึ่งของฝ่ายบริหารในสังกัดกระทรวงกลาโหมตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ประกอบด้วยพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2551 กับพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการสำนักงานรัฐมนตรีและสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2552 รวมทั้งพระราชกฤษฎีกา แบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ กองทัพบก กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2558 ส่งผลให้เกิดเป็นจุดบอดขององค์กรที่ใช้อำนาจฝ่ายตุลาการของประเทศ และเป็นที่มาของคำกล่าวเชิงเปรียบเทียบระหว่างการดำเนินงานของศาลทหารกับศาลพลเรือน ว่ากระบวนการยุติธรรมไทยมีสองมาตรฐาน ทำให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการของประเทศ ในภาพรวมทั้งระบบ เพราะการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในศาลทหารซึ่งเป็นองค์กรตุลาการที่อยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายบริหารอันเป็นเหตุให้เกิดข้อกังวลงสงสัยในเรื่องการถูกแทรกแซงจากองค์กรที่ใช้อำนาจบริหารตามสายการบังคับบัญชา เนื่องจากปัจจุบันพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 กับฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2558 ได้บัญญัติให้ศาลทหารเป็นองค์กรที่คงอยู่ในสังกัดกระทรวงกลาโหมอันเป็นฝ่ายบริหาร จึงทำให้ตุลาการของศาลทหารทั้งหมดตกเป็นกำลังพลที่อยู่ในสังกัดกระทรวงกลาโหมด้วย ผลจึงส่งผลให้กระทรวงกลาโหมต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบตามกฎหมายที่จะต้องกำหนดนโยบายและการบริหารต่อองค์กรศาลทหารและตุลาการศาลทหาร เช่นเดียวกันกับองค์กรและกำลังพลอื่นที่อยู่ในสังกัดทั้งหมด รวมทั้งยังมีอำนาจในการออกกฎเพื่อกำหนดขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานของศาลทหารด้วย กล่าวคือ เป็นข้อกังวลงสงสัยต่อการแทรกแซงศาลทหารจากฝ่ายบริหาร คือ กระทรวงกลาโหมที่เกิดจากผลของกฎหมายซึ่งบัญญัติให้อำนาจหน้าที่ต่อฝ่ายบริหารส่งผลให้ศาลทหารต้องใช้อำนาจตุลาการภายใต้อำนาจบริหารของกระทรวงกลาโหม จึงเป็นปัญหาเชิงระบบและโครงสร้างของการใช้อำนาจและหน้าที่ในการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมให้แก่คู่ความที่มีคดีขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลทหาร ว่าจะให้ความยุติธรรมได้เพียงพอหรือไม่ และด้วยเหตุสำคัญจากการที่ระบบศาลทหารยังคงสังกัดกระทรวงกลาโหมอันส่งผลต่อการกำหนดนโยบายและการบริหารองค์กรศาลทหาร ตุลาการศาลทหาร รวมทั้งการวางระเบียบราชการศาลทหาร และองค์กรตุลาการที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนศาลทหารดังกล่าว จึงทำให้ศาลทหารของไทยขาดความเป็นอิสระจากฝ่ายบริหารและย่อมจะส่งผลต่อความน่าเชื่อถือและการยอมรับทั้งจากระดับภายในประเทศและในระดับสากล

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทำการศึกษาและวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบศาลทหารที่เป็นอิสระจากอำนาจบริหาร” ด้วยการจัดทำโครงสร้างศาลทหารให้มีความเป็นอิสระจากอำนาจบริหารของกระทรวงกลาโหม เพื่อให้ศาลทหารมีความเป็นอิสระเฉกเช่นเดียวกันกับศาลอื่น ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติไว้ โดยมีเป้าหมายที่จะทำให้ศาลทหารสอดคล้องกับหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แยกอำนาจตุลาการ (ศาล) ออกจากอำนาจบริหารเพื่อรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรมจากการใช้อำนาจและหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหารและมีความเป็นสากลในด้านความยุติธรรม ภายใต้บริบทของทหารที่มีอำนาจหน้าที่สำคัญในเรื่องการทหารและความมั่นคงของประเทศ

1.2 ความสำคัญของปัญหา

หลักความเป็นอิสระของศาลเป็นส่วนหนึ่งของหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม ซึ่งหมายถึง รัฐที่ปกครองด้วยกฎหมาย โดยมีกฎหมายที่มีความเป็นธรรมอันเป็นหลักการควบคุมการใช้อำนาจของรัฐด้วยการบังคับใช้กฎหมายกับทุกคนทุกฝ่าย กล่าวคือ ทั้งปัจเจกชนหรือกลุ่มคนต่าง ๆ ก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเสมอภาคและสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง โดยมีศาลทำหน้าที่อำนวยความยุติธรรมภายใต้หลักประกันความยุติธรรม คือ ความเป็นอิสระโดยปราศจากการแทรกแซงจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะจากอำนาจบริหาร

ในระบบของศาลนั้น มีปัจจัยสำคัญที่สุดก็คือ ตุลาการหรือผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาอรรถคดีที่เข้ามาสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาล ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการหรือผู้พิพากษาจึงต้องปราศจากการแทรกแซงด้วยประการใด ๆ โดยเฉพาะจากอำนาจบริหาร

ดังนั้น การศึกษาและวิจัยนี้จึงได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาดังต่อไปนี้

- ประเด็นแรก คือ ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
- ประเด็นที่สอง คือ พัฒนาการของศาลทหารกับศาลพลเรือนไทย
- ประเด็นที่สาม คือ โครงสร้างองค์กรศาลทหาร
- ประเด็นที่สี่ คือ ความเป็นอิสระจากอำนาจบริหารของศาลทหารต่างประเทศ และ
- ประเด็นที่ห้า คือ การจัดทำรูปแบบศาลทหารที่มีความเป็นอิสระจากอำนาจบริหาร

ปัจจุบันระบบศาลทหารมี 2 รูปแบบ คือ ศาลทหารปกติและศาลทหารเฉพาะกิจ ดังนี้ ศาลทหารปกติ คือ ศาลทหารที่มีภารกิจปกติในการทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ได้แก่ ศาลจังหวัดทหาร ศาลมณฑลทหาร ศาลทหารกรุงเทพ (ศาลทหารชั้นต้น) ศาลทหารกลาง (ศาลทหารชั้นอุทธรณ์) และศาลทหารสูงสุด (ศาลทหารชั้นฎีกา) ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498

ศาลทหารเฉพาะกิจ คือ ศาลทหารที่จัดขึ้นในกรณีที่มีเหตุการณ์เป็นเรื่องภารกิจเฉพาะ เพื่อทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่อยู่ในอำนาจ ได้แก่ ศาลประจำหน่วยทหาร ซึ่งจัดตั้งขึ้นขณะที่หน่วยทหารซึ่งมีกำลังไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพันกำลังปฏิบัติหน้าที่อยู่นอกราชอาณาจักร หรือขณะเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่นอกราชอาณาจักรดังกล่าว และ

ศาลอาญาศึก คือ ศาลทหารที่จัดตั้งขึ้นเมื่อหน่วยทหารหรือเรือรบอยู่ในยุทธบริเวณ กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติการทางทหาร ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2551 มาตรา 34 วรรคท้าย กรณีของศาลทหารเฉพาะกิจนี้เมื่อหมดภารกิจแล้วศาลทหารเฉพาะกิจก็จะถูกยกเลิกไป

ในการศึกษาและวิจัยได้ให้ความสำคัญที่จะศึกษาเฉพาะศาลทหารปกติที่ต่อไปนี้จะเรียกว่า “ศาลทหาร” ซึ่งพบว่าการใช้อำนาจตุลาการเพื่อประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมในปัจจุบันยังคงขาดความเป็นอิสระจากการแทรกแซงจากอำนาจบริหารในการสร้างความเป็นอิสระที่เป็นองค์การตุลาการดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น การที่จะพัฒนารูปแบบศาลทหารให้มีความเป็นอิสระจากอำนาจบริหารนั้น การศึกษาและวิจัยจึงได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นศึกษาใน 5 ประเด็นดังกล่าว โดยในแต่ละประเด็นมีสาระสำคัญที่เป็นปัญหาต่อความเป็นอิสระของศาลทหารจากอำนาจบริหารที่การศึกษาและวิจัยครั้งนี้หาคำตอบเพื่อนำไปสู่การพัฒนาศาลทหารรูปแบบใหม่ที่มีความเป็นอิสระจากอำนาจบริหาร โดยมีรายละเอียดการศึกษาและวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้

1) ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และกฎหมายระหว่างประเทศ

การศึกษาและวิจัยครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนารูปแบบศาลทหารที่เป็นอิสระจากอำนาจบริหาร โดยมีแนวทางมาจากทฤษฎี หลักการ แนวคิด และกฎหมายระหว่างประเทศ อันเป็นมาตรฐานขององค์กรศาลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน ความยุติธรรม การจัดองค์กรความเป็นอิสระจากอำนาจบริหารของศาล รวมทั้งรูปแบบศาลพลเรือนของประเทศไทยพร้อมด้วยศาลทหารของต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นหลักการและเหตุผลในการจัดทำศาลทหารรูปแบบใหม่ที่เป็นอิสระจากอำนาจบริหารให้มีความสอดคล้องกับทฤษฎี หลักการ แนวคิด และกฎหมายระหว่างประเทศดังที่กล่าวมาข้างต้น โดยมีรายละเอียดปรากฏในการทบทวนวรรณกรรม

2) พัฒนาการของศาลทหารกับศาลพลเรือนไทย

พัฒนาการหรือความเป็นมาของสังคมในด้านต่าง ๆ จะสะท้อนให้เห็นพร้อมกันทำให้เกิดความเข้าใจกับข้อเท็จจริงในอดีตและเหตุผลความจำเป็นต่อรูปแบบของพัฒนาการในช่วงเวลานั้น ๆ ประกอบกับสภาพของสังคมในแต่ละช่วงเวลาจะมีข้อเท็จจริงบางประการที่เหมือนกันและบางประการแตกต่างกัน จึงสามารถนำมาเป็นบทเรียนต่อการวิเคราะห์สภาพสังคมในปัจจุบันเพื่อนำไปสู่การประยุกต์รูปแบบพัฒนาการที่เหมาะสมได้ กล่าวคือ ความเข้าใจต่อพัฒนาการหรือความเป็นมาของสังคมในอดีตก็เพื่อนำสู่การวิเคราะห์รูปแบบพัฒนาการในปัจจุบันนั่นเอง

สำหรับ ความเป็นมาหรือพัฒนาการของศาลทหารกับศาลพลเรือนไทยอันได้แก่ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ จากอดีตมาจนถึงปัจจุบันเป็นข้อเท็จจริงที่ชี้ให้เห็นถึงการพิพากษาอรรถคดีเพื่อประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมด้วยการชี้ขาดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมตั้งแต่สมัย กรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ที่อำนาจตุลาการปราศจากความเป็นอิสระเนื่องจากฝ่ายบริหารเป็นผู้มีอำนาจโดยตรงในการอำนวยความยุติธรรมทั้งต่อทหารและพลเรือน ซึ่งเป็นการนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงเหตุอันเป็นปัจจัยต่อความเป็นอิสระ

ของศาลทหารในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแต่ความเป็นอิสระของศาลทหารก็ยังคงเหมือนเดิม ดังนั้น การได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงพัฒนาการระบบงานยุติธรรมของศาลทหารกับศาลพลเรือนไทยจึงสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอิสระของศาลทหารในยุคสมัยของการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาจนถึงปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงแก้ไขระบบของศาลทหารให้มีความทันสมัยและมีความเป็นอิสระโดยไม่ถูกแทรกแซงจากอำนาจบริหารอันจะมีผลต่อการยอมรับจากสังคมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ และด้วยเหตุนี้พัฒนาการของศาลทหารกับศาลพลเรือนไทยจึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการวิจัยที่จะดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ในครั้งนี้ด้วย

3) ศาลทหารไทย

ปัจจุบัน ศาลทหารทั้งหมดสังกัดอยู่ในกระทรวงกลาโหมซึ่งเป็นฝ่ายบริหารตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 โดยมีศาลทหาร 2 ประเภท ดังที่กล่าวมาข้างต้นคือ ศาลทหารเฉพาะกิจและศาลทหารปกติ ซึ่งศาลทหารเฉพาะกิจ ประกอบด้วยศาลประจำหน่วยทหารกับศาลอาญาศึก ส่วนศาลทหารปกติประกอบด้วย ศาลจังหวัดทหาร ศาลมณฑลทหาร ศาลทหารกรุงเทพ ศาลทหารกลาง และศาลทหารสูงสุด ซึ่งการศึกษาและวิจัยได้ให้ความสำคัญที่จะศึกษาเฉพาะศาลทหารปกติ

สำหรับศาลทหารชั้นต้นนั้น ประกอบด้วย ศาลจังหวัดทหาร ศาลมณฑลทหาร และศาลทหารกรุงเทพ ส่วนศาลทหารชั้นอุทธรณ์ คือ ศาลทหารกลาง และศาลทหารชั้นฎีกา คือ ศาลทหารสูงสุด ซึ่งศาลทหารทั้งหมดสังกัดอยู่ในกระทรวงกลาโหมโดยแยกองค์กรสังกัดออกจากกันเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกอยู่ในสังกัดสำนักตุลาการทหาร กรมพระธรรมนูญ สำนักงานปลัดกระทรวง และกระทรวงกลาโหม ได้แก่ ศาลทหารกรุงเทพ ศาลทหารกลาง และศาลทหารสูงสุด ส่วนกลุ่มที่สองอยู่ในสังกัดจังหวัดทหารบก มณฑลทหารบก กองทัพภาค กองทัพบก กองทัพไทย และกระทรวงกลาโหม ได้แก่ ศาลจังหวัดทหารและศาลมณฑลทหาร

ตุลาการศาลทหาร คือ ผู้ที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี มี 2 ประเภท คือ ตุลาการร่วมกับตุลาการพระธรรมนูญ ซึ่งมีอำนาจเหมือนกันคือ วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแห่งคดี แต่สำหรับการไต่สวนและการสืบพยานเป็นอำนาจเฉพาะของตุลาการพระธรรมนูญ โดยตุลาการร่วมนั้นเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตรจากฝ่ายบริหารผู้มีความรู้และความชำนาญในข้อเท็จจริงด้านต่าง ๆ แห่งคดีและในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งตุลาการร่วมนั้นก็ยังคงดำรงตำแหน่งในฝ่ายบริหารอยู่ในขณะเดียวกันด้วย ส่วนตุลาการพระธรรมนูญเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตรผู้มีความรู้และความชำนาญในด้านกฎหมายทั้งกฎหมายทั่วไปและกฎหมายฝ่ายทหารและกฎหมายความมั่นคง ซึ่งก่อนผู้มีอำนาจจะแต่งตั้งและถอดถอนตุลาการศาลทหารนั้น

คณะกรรมการตุลาการทหาร (กตท.) จะเป็นผู้คัดเลือกตัวบุคคลซึ่งตามข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยตุลาการทหาร พ.ศ. 2528 เรียกว่าการให้ความเห็นชอบ โดยคณะกรรมการตุลาการทหารดังกล่าวประกอบด้วยฝ่ายบริหาร 9 คน กับฝ่ายตุลาการพระธรรมนูญ 5 คน ตามข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วย ตุลาการศาลทหาร พ.ศ. 2528 ข้อ 6

สำหรับองค์ประกอบในองค์คณะตุลาการศาลทหารชั้นต้น ประกอบด้วย ตุลาการพระธรรมนูญ 1 คน กับตุลาการร่วมที่เป็นฝ่ายบริหาร 2 คน ศาลทหารกลาง ประกอบด้วย ตุลาการพระธรรมนูญ 2 คน กับตุลาการร่วมที่เป็นฝ่ายบริหาร 3 คน และศาลทหารสูงสุด ประกอบด้วย ตุลาการพระธรรมนูญ 3 คน กับตุลาการร่วมที่เป็นฝ่ายบริหาร 2 คน

ส่วนหน่วยงานธุรการศาลทหารนั้นจะอยู่ในสังกัดองค์กรฝ่ายบริหารของกระทรวงกลาโหม โดยมีเจ้าหน้าที่ ได้แก่ จำศาลทหาร รองจำศาลทหาร ผู้ช่วยจำศาลทหาร เสมียนศาลทหาร และบุคลากรอื่น ๆ เป็นผู้ทำงานธุรการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของตุลาการศาลทหาร นอกจากนี้ การออกข้อบังคับและการวางระเบียบราชการเพื่อใช้ทำงานตุลาการและงานธุรการศาลทหารนั้นก็จะเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารของกระทรวงกลาโหมตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา 11 มาตรา 11/1 มาตรา 12 และมาตรา 18 พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2558 มาตรา 3 และข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยจำศาลทหาร พ.ศ. 2526

การวิจัยด้วยการนำเอาประเด็น โครงสร้างองค์กรศาลทหารที่ประกอบด้วย องค์ประกอบในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านองค์กรสังกัดฝ่ายตุลาการและฝ่ายธุรการศาลทหาร ด้านองค์ประกอบคณะกรรมการตุลาการทหาร (กตท.) ด้านอำนาจการแต่งตั้งและถอดถอนตุลาการศาลทหาร รวมทั้งด้านองค์คณะตุลาการศาลทหาร และด้านอำนาจการออกข้อบังคับและระเบียบของศาลทหาร เพื่อการวิเคราะห์อันจะนำไปสู่การพัฒนาโครงสร้างองค์กรศาลทหารที่มีความเป็นอิสระจากอำนาจบริหาร ซึ่งจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการเพิ่มประสิทธิภาพต่อการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมได้ ดังนั้น การวิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาและวิจัยในประเด็นตามที่กล่าวมาข้างต้น

4) ความเป็นอิสระจากอำนาจบริหารของศาลทหารต่างประเทศ

ศาลทหารต่างประเทศ การวิจัยได้ให้ความสำคัญเฉพาะศาลทหารของประเทศที่เป็นต้นแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญต่อความเป็นอิสระของตุลาการศาลทหาร เนื่องจากหากฝ่ายบริหารสามารถแทรกแซงศาลทหารได้ก็จะทำให้ความเป็นอิสระถูกจำกัดและสะท้อนให้เห็นถึงการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมที่ไม่มีประสิทธิภาพ ดังเช่น ศาลทหารประเทศอังกฤษตามพระราชบัญญัติกองทัพ ค.ศ. 1996 หรือ Armed Forces Act, 1996

และศาลทหารประเทศสหรัฐอเมริกา ตามประมวลกฎหมายยุติธรรมทหาร หรือ Uniform Code of Military Justice (UCMJ) ซึ่งมีรูปแบบศาลทหารอันเป็นที่ยอมรับต่อประเทศต่าง ๆ การได้ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบศาลทหารต่างประเทศ จึงเป็นความสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศาลทหารรูปแบบใหม่ที่เป็นอิสระจากอำนาจบริหาร ซึ่งจะทำให้ศาลทหารของประเทศไทยไม่มีความแตกต่างจากศาลทหารต่างประเทศ ทั้งนี้มีการนำร่างหลักการกำกับการบริหารความยุติธรรมในระบบศาลทหาร (Draft Principles Governing the Administration of Justice through Military Tribunals) ซึ่งเป็นกฎหมายระหว่างประเทศตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติ มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เพื่อจัดทำรูปแบบศาลทหารไทยที่เป็นอิสระจากอำนาจบริหาร อันจะนำมาซึ่งการยอมรับของต่างประเทศ และของคนไทยในมาตรฐานความยุติธรรมของศาลทหารไทยด้วย

5) การจัดทำรูปแบบศาลทหารที่เป็นอิสระจากอำนาจบริหาร

การที่จะทำให้ศาลทหารมีความเป็นอิสระจากฝ่ายบริหารได้นั้นในการศึกษาและวิจัยได้ให้ความสำคัญกับการจัดทำเป็นศาลทหารรูปแบบใหม่ประกอบด้วยประเด็นด้านองค์กรสังกัดฝ่ายตุลาการและฝ่ายธุรการศาลทหาร ด้านองค์ประกอบคณะกรรมการตุลาการทหาร (กตท.) ด้านอำนาจการแต่งตั้งและถอดถอนตุลาการศาลทหาร รวมทั้งด้านองค์คณะตุลาการศาลทหาร และด้านอำนาจการออกข้อบังคับและระเบียบของศาลทหาร โดยมีแนวทางจากทฤษฎี หลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรม การจัดองค์กร ความเป็นอิสระของศาล พัฒนาการของศาลทหารกับศาลพลเรือนไทย รูปแบบศาลพลเรือนของประเทศไทย กับรูปแบบศาลทหารของต่างประเทศ

ความสำคัญของปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น เป็นประเด็นนำไปสู่การรวบรวมข้อมูลตามวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดเอาไว้ เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งจะทำให้ได้คำตอบตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ครั้งนี้คือ ความเป็นอิสระของศาลทหารจากการถูกแทรกแซงด้วยอำนาจบริหารของกระทรวงกลาโหม และเนื่องจากการจะพัฒนาให้ศาลทหารมีความเป็นอิสระอย่างแท้จริงและได้รับการยอมรับด้านความยุติธรรมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยไม่กระทบต่อภารกิจของกระทรวง กลาโหมดังกล่าว ความสำคัญของการศึกษาและวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งหาคำตอบในประเด็นต่าง ๆ ทั้ง 5 ประเด็นดังกล่าวข้างต้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบศาลทหาร ที่มีความเป็นอิสระจากอำนาจบริหาร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์พัฒนาการของศาลทหารกับศาลพลเรือนของไทย
2. เพื่อศึกษาและวิจัย ทฤษฎี และหลักการ ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ความยุติธรรม ความ เป็นอิสระจากอำนาจบริหารของศาล รวมถึงกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งเป็นมาตรฐานสากลของ องค์การศาล
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์โครงสร้างองค์กรศาลทหารต่อความเป็นอิสระจากอำนาจบริหาร ในประเด็นองค์กรสังกัดฝ่ายตุลาการและฝ่ายธุรการศาลทหาร ด้านองค์ประกอบคณะกรรมการ ตุลาการทหาร (กตท.) ด้านอำนาจการแต่งตั้งและถอดถอนตุลาการศาลทหาร รวมทั้งด้านองค์คณะ ตุลาการศาลทหาร และด้านอำนาจการออกข้อบังคับและระเบียบของศาลทหาร
4. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นอิสระจากอำนาจบริหารของศาลทหาร กับศาลพลเรือนไทย และศาลทหารต่างประเทศ
5. เพื่อพัฒนารูปแบบศาลทหารที่เป็นอิสระจากอำนาจบริหาร

3. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการศึกษาและวิจัย กำหนดไว้ 3 ด้าน คือ

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) พัฒนาการของศาลทหารกับศาลพลเรือนไทย ตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงการบังคับใช้บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- 2) ทฤษฎี หลักการ และแนวคิด
  - (1) ทฤษฎีความยุติธรรม (Justice Theory)
  - (2) ทฤษฎีองค์การ (Organization Theory)
  - (3) ทฤษฎีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management Theory)
  - (4) หลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Powers)
  - (5) หลักนิติรัฐ (Legal State) และหลักนิติธรรม (Rule of Law)
  - (6) หลักสิทธิมนุษยชน (Human Rights)
  - (7) หลักความเป็นอิสระของตุลาการ (Principles on the Independence of the Judiciary)
  - (8) หลักธรรมาภิบาล (Good Governance)

3) กฎหมายไทย

- (1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- (2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
- (3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
- (4) พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498
- (5) พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2551
- (6) พระธรรมนูญศาลยุติธรรมท้ายพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม

พ.ศ. 2543

- (7) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543
- (8) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543
- (9) ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยตุลาการศาลทหาร พ.ศ. 2528

4) กฎหมายระหว่างประเทศ

- (1) กฏบัตรสหประชาชาติ (Charter of the United Nations)
- (2) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)
- (3) กติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights)
- (4) ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานสังคม เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล (Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms)
- (5) มติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ที่ 2003/39 และที่ 2004/33
- (6) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามชาติและสมาชิกครอบครัว (International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families)
- (7) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child)
- (8) หลักสากลว่าด้วยหลักพื้นฐานความเป็นอิสระของตุลาการ (United Nations' Basic Principles on the Independence of the Judiciary)
- (9) กฏบัตรสากลของตุลาการ (Universal Charter of the Judge)
- (10) หลักการบังกาลอร์ว่าด้วยจริยธรรมของตุลาการ (The Bangalore Principles of Judicial Conduct)

(11) ระเบียบปฏิบัติสำหรับการบังคับใช้หลักการพื้นฐานว่าด้วยความอิสระของตุลาการอย่างมีประสิทธิภาพ (Procedures for the Effective Implementation of the Basic Principles on the Independence of the Judiciary)

(12) ร่างหลักการกำกับการบริหารความยุติธรรมในระบบศาลทหาร (Draft Principles Governing the Administration of Justice through Military Tribunals)

(13) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (European Convention on Human Rights)

(14) ข้อเสนอแนะหมายเลข R (94) 12 ของคณะกรรมการคณะมนตรีรัฐสภาที่ว่าด้วยความเป็นอิสระ ประสิทธิภาพ และบทบาทของตุลาการ (Recommendation No. R (94) 12 of the Committee of Ministers to Member States on the Independence, Efficiency and Role of Judges)

(15) กฎบัตรยุโรปว่าด้วยบัญญัติสำหรับตุลาการและบันทึกอรรถาธิบาย หรือ European Charter on the statute for judges and Explanatory Memorandum (DAJ/DOC (98))

(16) หลักการแห่งเครือจักรภพสหราชอาณาจักรว่าด้วยความรับผิดชอบการตรวจสอบได้ และความสัมพันธ์ระหว่างสามฝ่ายของรัฐบาล (Commonwealth Principles on the Accountability of and the Relationship between the Three Branches of Government)

(17) คำแถลงกรุงปักกิ่งว่าด้วยหลักการเรื่องความเป็นอิสระของตุลาการในภูมิภาค LAWASIA (Beijing Statement of Principles on the Independence of the Judiciary in the LAWASIA Region)

(18) กฎบัตรสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Charter of the Association of Southeast Asian Nations)

(19) ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

5) การจัดตั้งและการบริหารศาลทหารต่างประเทศ

(1) ศาลทหารประเทศอังกฤษ เนื่องจากประเทศอังกฤษเป็นประเทศต้นแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ และเป็นประเทศมหาอำนาจในด้านการทหารที่ได้รับการยอมรับในระหว่างประเทศ

(2) ศาลทหารประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศต้นแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศ และเป็นประเทศมหาอำนาจในด้านการทหารที่ได้รับการยอมรับในระหว่างประเทศ

6) ประเด็นศึกษา

(1) พัฒนาการของศาลทหารกับศาลพลเรือนไทย

(2) ความเป็นอิสระของศาลจังหวัดทหาร ศาลมณฑลทหาร ศาลทหารกรุงเทพ ศาลทหารกลาง และศาลทหารสูงสุด ในประเด็นปัจจัยด้านองค์กรสังกัดฝ่ายตุลาการและฝ่ายธุรการ ศาลทหาร ด้านองค์ประกอบคณะกรรมการตุลาการทหาร (กตท.) ด้านอำนาจการแต่งตั้งและถอดถอนตุลาการศาลทหาร รวมทั้งด้านองค์คณะตุลาการศาลทหาร และด้านอำนาจการออกข้อบังคับและระเบียบของศาลทหาร

(3) การเปรียบเทียบศาลทหารไทยกับศาลพลเรือนของประเทศไทย ได้แก่ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ รวมทั้งศาลทหารต่างประเทศ ได้แก่ ศาลทหารประเทศอังกฤษ และศาลทหารประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากศาลพลเรือนของประเทศไทยเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการเพื่อประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมเหมือนกับศาลทหาร ส่วนศาลทหารประเทศอังกฤษ และศาลทหารประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากประเทศอังกฤษกับประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศต้นแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งยังเป็นประเทศมหาอำนาจในด้านการทหารที่สำคัญและได้รับการยอมรับในระหว่างประเทศ ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น

(4) รูปแบบศาลทหารที่มีความเป็นอิสระจากการแทรกแซงของอำนาจบริหาร

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์กำหนดให้เป็นกลุ่มผู้ใช้อำนาจด้านบริหารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศาลทหาร กลุ่มตุลาการศาลทหาร กลุ่มอัยการทหาร กลุ่มพนักงานสอบสวน กลุ่มนายทหารพระธรรมนูญ กลุ่มทนายความ กลุ่มผู้เสียหายหรือจำเลย และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนิติศาสตร์

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

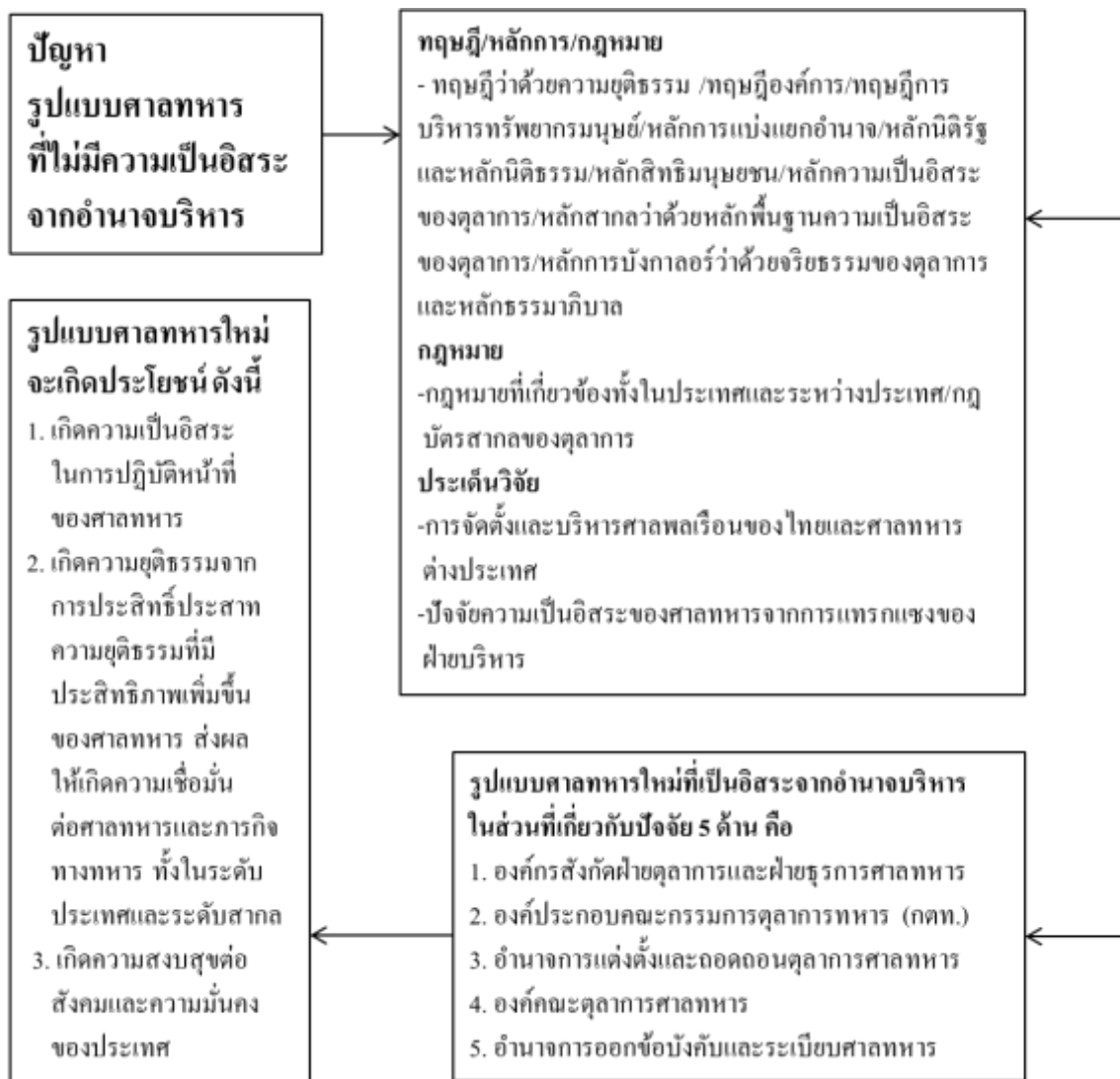
พื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดไว้เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลทหารในสังกัด กองทัพภาคที่ 1 พื้นที่ที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลทหารในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 พื้นที่ที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลทหารในสังกัดกองทัพภาคที่ 3 และพื้นที่ที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลทหารในสังกัด กองทัพภาคที่ 4

การกำหนดพื้นที่ดังกล่าวเป็นขอบเขตด้านพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่เขตอำนาจของศาลทหารที่อยู่ในสังกัดกองทัพภาคที่ 1 ถึงกองทัพภาคที่ 4 ดังที่กล่าวมานั้นเป็นพื้นที่ที่ครอบคลุมพื้นที่ในอำนาจอธิปไตยทั้งหมดของประเทศไทย และเป็นพื้นที่ที่ฝ่ายบริหาร คือ แม่ทัพภาคที่ 1 แม่ทัพภาคที่ 2 แม่ทัพภาคที่ 3 และแม่ทัพภาคที่ 4 มีอำนาจในการบริหารงาน กล่าวคือ การควบคุม และบังคับบัญชาขององค์กรและบุคคลากรรวมถึงศาลทหารและตุลาการศาลทหารที่อยู่ในสังกัดทั้งหมด

4. กรอบแนวคิดการวิจัยและสมมติฐานการวิจัย

4.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ปัจจุบันศาลทหารถูกแทรกแซงจากอำนาจบริหารผ่าน โครงสร้างศาลทหารทั้งในด้านการสังกัดฝ่ายตุลาการและฝ่ายธุรการศาลทหาร ด้านองค์ประกอบคณะกรรมการตุลาการทหาร (กตท.) ด้านอำนาจการแต่งตั้งและถอดถอนตุลาการศาลทหาร รวมทั้งด้านองค์คณะตุลาการศาลทหาร และด้านอำนาจการออกข้อบังคับและระเบียบของศาลทหาร จึงทำให้ศาลทหารขาดความเป็นอิสระในการใช้อำนาจตุลาการเพื่อทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาอรรถคดีที่ปวงให้เกิดความยุติธรรมตามหลักการด้านความยุติธรรม ซึ่งย่อมเป็นปัญหาสำคัญที่นำไปสู่การหาคำตอบโดยใช้ทฤษฎี และหลักการ เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ความยุติธรรม ความเป็นอิสระของศาล พร้อมพัฒนาการของศาลทหารกับศาลพลเรือน ไทย และรูปแบบศาลพลเรือนของประเทศไทย กับรูปแบบศาลทหารของต่างประเทศ มาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุง โครงสร้างศาลทหารให้เป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระจากอำนาจบริหาร โดยรูปแบบศาลทหารที่มีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรนั้นประกอบด้วยปัจจัยด้านองค์กรสังกัดฝ่ายตุลาการและฝ่ายธุรการศาลทหาร ด้านองค์ประกอบคณะกรรมการตุลาการทหาร (กตท.) ด้านอำนาจการแต่งตั้งและถอดถอนตุลาการศาลทหาร รวมทั้งด้านองค์คณะตุลาการศาลทหาร และด้านอำนาจการออกข้อบังคับและระเบียบของศาลทหาร ซึ่งจะทำได้รูปแบบศาลทหารที่มีความเป็นอิสระจากอำนาจบริหารและเป็นที่ยอมรับของสังคมภายในประเทศและต่างประเทศ (ดูภาพประกอบที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย)

ภาพประกอบที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4.2 สมมติฐานการวิจัย

ศาลทหารของไทยในอดีตและปัจจุบันขาดความเป็นอิสระจากการถูกแทรกแซงโดยอำนาจบริหารของกระทรวงกลาโหมทำให้เกิดปัญหาด้านความยุติธรรมจากการพิจารณาพิพากษาคดีอันเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและระดับสากล การมีศาลทหารที่เป็นอิสระจากอำนาจบริหารโดยมีรูปแบบศาลทหารที่ประกอบด้วยปัจจัยด้านองค์กรสังกัดฝ่ายตุลาการและฝ่ายธุรการศาลทหาร ด้านองค์ประกอบคณะกรรมการตุลาการทหาร (กตท.) ด้านอำนาจการแต่งตั้งและถอดถอนตุลาการศาลทหาร รวมทั้งด้านองค์คณะตุลาการศาลทหาร และด้านอำนาจการออกข้อบังคับและระเบียบของศาลทหารจะทำให้ได้รูปแบบศาลทหารที่ใช้อำนาจตุลาการโดยปราศจากการถูกแทรกแซง

โดยฝ่ายบริหารที่ใช้อำนาจบริหารซึ่งจะสร้างความเชื่อถือและเชื่อมั่นต่อการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง

5. คำถามการวิจัย

1. พัฒนาการของศาลทหารกับศาลพลเรือนไทยตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงการบังคับใช้บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นอย่างไร
2. ความเป็นอิสระของศาลมีความสำคัญต่อใช้อำนาจตุลาการเพื่อการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมอย่างไร
3. องค์ประกอบของความเป็นอิสระประกอบด้วยปัจจัยบ่งชี้ด้านใดบ้าง
4. การปรับโครงสร้างองค์กรศาลทหารให้มีความเป็นอิสระส่งผลอย่างไรกับการยอมรับต่อศาลทหารของไทย
5. โครงสร้างรูปแบบใหม่ของศาลทหารที่เป็นอิสระจากอำนาจบริหารเป็นอย่างไร

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลผลิต (Output) ของการวิจัย คือ การมีรูปแบบศาลทหารที่เป็นอิสระจากอำนาจบริหาร โดยคาดว่าประโยชน์ที่จะได้รับมี ดังนี้

1. ทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยการแบ่งแยกอำนาจการปกครองประเทศตามรัฐธรรมนูญเป็น 3 อำนาจ คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการที่มีความเป็นอิสระต่อกัน ซึ่งรูปแบบใหม่นี้จะทำให้ศาลทหารได้ใช้อำนาจตุลาการอย่างแท้จริงตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
2. เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนที่จะได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการยุติธรรมของศาลทหารโดยไม่มีฝ่ายบริหารเข้ามาชี้นำ
3. ทำให้ฝ่ายตุลาการศาลทหารสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมตามขอบเขตอำนาจและหน้าที่ในสถานะของการเป็นศาลดังเช่นศาลอื่นที่ยึดถือข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเป็นหลัก
4. ทำให้เกิดการยอมรับในการทำงานของศาลทหาร ซึ่งจะทำให้การอำนวยความยุติธรรมของศาลทหารมีผลเป็นปัจจัยเสริมความสำเร็จและการยอมรับในภารกิจทางทหารได้มากยิ่งขึ้น

5. ทำให้เกิดความพึงพอใจ ความเชื่อมั่น และความศรัทธาต่อคู่ความและสังคมไทย ในความยุติธรรมจากการพิจารณาพิพากษาของศาลทหาร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดความสงบสุขที่ส่งผลโดยตรงต่อความมั่นคงของประเทศ

7. คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ศาลพลเรือน หมายความว่า ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลทหาร หมายความว่า ศาลทหารปกติ

ศาลทหารปกติ หมายความว่า ศาลจังหวัดทหาร ศาลมณฑลทหาร ศาลทหารกรุงเทพ ศาลทหารกลาง และศาลทหารสูงสุด

ศาลทหารเฉพาะกิจ หมายความว่า ศาลประจำหน่วยทหาร และศาลอาญาศึก

ตุลาการศาลทหาร หมายความว่า ตุลาการพระธรรมนูญ และตุลาการร่วม

ตุลาการพระธรรมนูญ หมายความว่า ตุลาการศาลทหารที่แต่งตั้งจากนายทหารชั้นสัญญาบัตร ผู้มีความรู้และความชำนาญด้านกฎหมายเพื่อให้มีอำนาจหน้าที่ในตำแหน่งตุลาการพระธรรมนูญ

ตุลาการร่วม หมายความว่า ตุลาการที่ไม่ใช่ตุลาการพระธรรมนูญ ซึ่งเป็นตุลาการศาลทหารที่แต่งตั้งนายทหารชั้นสัญญาบัตรผู้มีความรู้และความชำนาญในด้านต่าง ๆ จากฝ่ายบริหาร เพื่อให้มีอำนาจหน้าที่ในตำแหน่งตุลาการของศาลทหาร

ลักษณะคดีของศาลทหาร หมายความว่า คดีที่บุคคลผู้อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะกระทำความผิดได้กระทำการอันเป็นความผิดตามกฎหมายทหารหรือกฎหมายอื่นในทางอาญา

ประเภทคดีของศาลทหาร หมายความว่า คดีที่เกิดขึ้นในเวลาปกติ กับคดีที่เกิดขึ้นในเวลาที่มีการรบหรือสถานะสงคราม หรือในเวลาที่ได้ประกาศใช้กฎอัยการศึก

การพัฒนา หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงรูปแบบศาลทหารให้เป็นอิสระจากอำนาจบริหารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมและสร้างความเชื่อมั่นต่อความยุติธรรมของศาลทหารในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

รูปแบบศาลทหาร หมายความว่า โครงสร้างองค์กรศาลทหารที่ประกอบด้วย องค์กรสังกัดฝ่ายตุลาการและฝ่ายธุรการศาลทหาร องค์กรประกอบคณะกรรมการตุลาการทหาร (กตท.) อำนาจการแต่งตั้งและถอดถอนตุลาการศาลทหาร องค์กรคณะตุลาการศาลทหาร และอำนาจการออกข้อบังคับและระเบียบของศาลทหาร ที่เป็นอิสระจากอำนาจบริหาร

อำนาจบริหาร หมายความว่า อำนาจที่ใช้โดยฝ่ายบริหารของกระทรวงกลาโหม

การแทรกแซง หมายความว่า การใช้อำนาจขององค์กรฝ่ายบริหารที่มีผลกระทบต่อ
หลักความเป็นอิสระขององค์กรฝ่ายตุลาการ (ศาล)

ความเป็นอิสระ หมายความว่า การใช้อำนาจตุลาการของศาลทหารที่ปราศจากการแทรกแซง
โดยฝ่ายบริหาร